

JAN BOEKSENT

Op 22 augustus jl. was het precies 300 jaar geleden dat de Gentse beeldhouwer Jan Boeksent geprofest werd als lekebroeder in het Recollettenklooster.

Wij dachten dat het onze lezers zou interesseren iets meer te vernemen over deze weinig bekende figuur. Daarom volgen wij even onze goede gids in Gentse aangelegenheden, wijlen Prof. Pierre Kluyskens. Zoals gewoonlijk gebeurt deze herpublicatie met de vriendelijke toestemming van de familie Kluyskens.

Over Jan Boeksent, derde en jongste figuur uit het grote Gentse driemanschap, zijn wij, althans wat de datums betreft, beter ingelicht dan over zijn tijd- en kunstgenoten Livinus Cruyl en Franciskus Rooman; wij kennen immers de datums van zijn geboorte, deze waarop hij als rekolleet werd geprofest, en de datum van zijn overlijden, want zij werden zorgvuldig opgetekend in het register van de lekebroeders van het voormalige Rekollettenklooster te Gent: "Frater Joannes Boeksent sculptor, natus Gandavi 22 octobris 1660, professus Gandavi 22 augusti 1685, mortuus Gandavi 9 aprilis 1727". Spijtig genoeg zijn deze gegevens niet honderd ten honderd juist en ook niet aangevuld met een korte biografie of met de daden waarmee Boeksent zich tijdens zijn kloosterleven verdienstelijk maakte.

Wij bezitten ook een portret van de Gentse lekebroeder. Het maakte in het begin van de vorige eeuw deel uit van de kollektie van Fr. Huyttens; naderhand belandde het in 1814 bij schenking in de Tekenacademie en verhuisde daarna in de verzamelingen van het Museum voor Schone Kunsten.

Het is een zeer mooi portret dat ons een open, verstandige blik reveleert, de kop van een energieke man die scherp en zeker niet met nederige ogen de toeschouwer bekijkt. Op het achterplan zien wij een Geseling, een werk dat hij voor de Sint-Baafskerk skulpteerde.

De faktuur van dit schilderij is zeer fraai hetgeen verklaart waarom kenners als Sunaert en de Goesin het toeschreven aan Jan van Cleef. Tegenwoordig is men eerder geneigd er een zelfportret in te zien, daar alles er op wijst dat wij hier met een spiegelbeeld te doen hebben, zodat wij in deze veronderstelling mogen aannemen dat Boeksent niet enkel een voorname beeldhouwer is geweest maar ook een knappe schilder die zich, althans in dit portret, als een overgangsfiguur veropenbaart tussen de Vlaamse portrettisten van de XVIIe eeuw en de nieuwe richting beïnvloed door de Franse meesters uit het begin van de XVIIIe eeuw.

Er moet vroeger ook een borstbeeld van Jan Boeksent door hem zelf gemaakt, bestaan hebben. Wij vonden het vermeld in een in 1836 verschenen

“Notice des tableaux miniatures, sculptures... conservés au salon de la Société Royale des Beaux-Arts et de Littérature de Gand” : het werd aan deze Maatschappij geschonken door J. d’Huyvetter, één van de directeuren van de Koninklijke Akademie voor Schone Kunsten te Gent : “J. Boecksent, frère-lai du couvent des Récollets à Gand et célèbre sculpteur par lui même. Don de feu M.J. d’Huyvetter”.

Waar dit borstbeeld na de ontbinding van de Maatschappij voor Schone Kunsten belandde, konden wij niet achterhalen. Misschien kan één van onze lezers ons op het spoor brengen, want waarschijnlijk berust het in één of andere privé-verzameling.

***

Het register van de Rekollekten geeft 22 oktober 1660 als geboortedatum aan, net trouwens als De Busscher in de Biographie Nationale : zulks klopt op één dag na : Jan Boecksent werd op 21 oktober geboren en op 22 in de Sint-Jacobskerk gedoopt : “Die 22a 8bris 1660, baptisatus Joannes filius Joannis Boxen et Johannaë Huysse, coniugum, natus 21 eiusdem circa decimam mane. Susceptores Johannes Verhulst et Maria De Smet”.

Ook voor de overlijdensdatum begaat De Busscher een kleine vergissing : Boecksent overleed niet op 10 maar op 9 april 1727 en werd daags nadien in de kerk van het klooster begraven : “1727, 9 aprilis, oblit f. Joannes Boksent, laicus expertissimus in arte sculptoria magister, a aet. 67, prof. 42, sepultus est 10 huius R.I.P.”.

Over de jeugdijaren van Jan Boecksent is niet veel bekend. Sommigen beweren dat hij in de leer ging bij de beeldhouwer Cnudde; juister is het te zeggen dat hij te Antwerpen de leerling was van Pieter Verbruggen de Oude, een verdienstelijk beeldhouwer wiens werk en faam echter volledig werden beschaduwd door het oeuvre van zijn zoon Hendrik-Frans Verbruggen, een van de meest representatieve vertegenwoordigers van de weelderige Laat-Barok.

In vroegere eeuwen besliste men gewoonlijk op 25-jarige ouderdom over zijn roeping, beroep of stiel. Jan Boecksent hield van de kunst doch voelde ook in zich de drang naar het kloosterleven : hij wist uiteindelijk beiden te verzoenen en samen te voegen door lekebroeder te worden in het toen nog zo heerlijk florierende klooster van de Rekoletten te Gent.

Hun klooster besloeg een grote rechthoek bij de Kuipgaten, daar waar tegenwoordig het Gerechtshof rijst.

De Franciskanen of Minderbroeders, ook Minoriten genaamd, waren zich zeer vroeg, nog tijdens het leven van de H. Franciscus in het begin van de XIIIe eeuw te Gent komen vestigen, en waren aan een zeer strenge regel - reaktie tegen allerhande misbruiken in de toenmalige kloosters, - onderworpen.

Later ontstond ruzie tussen twee tendenzen van de Franciskanen, de

Observanten en de Conventualen, en het duurde een hele tijd vooraleer alles opnieuw in zijn plooiën kon worden gezet. Pas op het einde van de XVe eeuw werd, in de Spaanse kloosters, een hervorming doorgevoerd die door paus Innocentius VIII werd goedgekeurd en ook door de Gentse Minderbroeders werd toegepast. In het begin van de XVIIe eeuw namen onze Minderbroeders de hervorming van de Rekoletten aan en werden sindsdien door die naam aangeduid.

Het Gentse klooster met kerk en kapel had geweldig geleden van de brutale roof- en vernielingstochten van de Beeldstormers en op het ogenblik dat Jan Boeksent er als lekebroeder werd opgenomen kon men nog best een talent als het zijne gebruiken, want er ontbraken nog een paar belangrijke schakels in de versiering van kerk, klooster en refter.

Een te Gent gevestigde traditie naar dewelke Marchal, Varenbergh en Van Puyenbrouck verwijzen, wil dat Jan Boeksent met de toestemming van zijn oversten een tijdlang te Parijs verbleef en dat hij er o.a. voor het Hof werkte, zodat hij hierin het voorbeeld van zijn stadsgenoot de Dominikaan Broeder Romanus zou hebben gevolgd.

Terug in zijn geboortestad en klooster, zette hij zich ijverig aan het werk ten einde de Rekollettenkerk iets van haar vroegere luister terug te schenken.

Laten wij even Adolphus Van Puyenbrouck aan het woord, die in 1888 een weinig gekend en thans zeldzaam geworden werk schreef: "Eenige bladzijden uit de geschiedenis van het voormalig Franciscanenklooster te Gent" en die, voor wat ons probleem aangaat, steunt op het manuscript van een jongeling die in 1671 in het klooster trad: "... al de andere beelden door de lekebroeder Jan Boeksent die verschillende stukken maakte voor het O.L. Vrouwaltaar, o.a. een klein beeld van Jesus, staande in de wolken, tussen engelenkopjes, gansch uit kleine stukjes marmer bijeengebracht: deze broeder beitelde (steeds in opdracht van de Guardian Robertus Proventier) nog uit witten steen voor het kapittelaltaar een "Kristus aan het kruis" met verscheidene engelenhoofden - dit laatste werk evenwel met behulp van andere beeldhouwers. Dezelfde broeder had voor de kerken zijner Orde menige beelden gebeiteld, als deze die de pilaren der Franciskanenkerk te Gent versieren".

Van deze beelden en kunstwerken is eilaas niets overgebleven. De kerk en het klooster werden immers na de inval van de Franse Republikeinen als nationaal goed verkocht voor de som van 193.000 pond: kort nadien volgde de totale afbraak van de gebouwen en meteen ook van de gewrochten van onze lekebroeder.

Ten tijden van het Hollands bewind kocht de stad in 1825, de grond aan en na de Omwenteling van 1830 zette Lodewijk Roelandt zich aan het werk: in 1846 was hij er met zijn Gerechtshof klaar.

***

Jan Boeksent. (Museum voor Schone Kunsten/Stadsarchief)

In de Sint-Antoniuskkerk te St.-Niklaas, een voormalige kerk van de Minderbroeders, prijken nog een paar kunstwerken die algemeen aan Jan Boeksent worden toegeschreven o.a. de predikstoel gesteund door een groep, een engel, de H. Antonius en het Kindje Jezus voorstellend, de kunstig gebeitelde kommuniebank, alsmede de twee elegant geskulpteerde engelenbeelden die het hoofdaltaar omringen.

Volgens Frans De Potter heeft Boeksent de tekening gemaakt naar dewelke de Gentse steenkapper Jan De Jaegher in 1727, jaar van Boeksents overlijden, de kapitelen en balksleutels van de pilaarbogen in de kerk van Lochristi uitvoerde.

Deze Joannes De Jaegher wordt twintig jaar later, in de Rekeningen van de Fundatie Triest (1744-1746) "meester steenhouder" genoemd wanneer hij de "swarten maerbelen bant" levert onder en rond de preekstoel van Laurent Delvaux in de Gentse hoofdkerk.

***

Grote vermaardheid heeft broeder Jan Boeksent echter verworven met hetgeen hij skulpteerde voor de O.L. Vrouw St.-Pieterskerk en voor de Gentse kathedraal.

Voor eerstgenoemde kerk vervaardigde hij de vier reusachtige pendentieven van de koepel die de vier Evangelisten voorstellen. Zij zijn volledig Barok van inspiratie en uitvoering, fors en weelderig geskulpteerd met niettemin een zekere neiging tot het pikturale, wellicht onder de invloed van Boeksents verblijf te Parijs.

Sommige auteurs houden voor dat de kunstenaar bij het uitvoeren van deze opdracht op de hulp mocht rekenen van twee andere bekwame Gentse meesters, Petrus Verschaffelt en Pieter De Sutter.

De O.L.V. Sint-Pieterskerk bewaart de maketten in kerselaar van deze pendentieven : zij werden enkele jaren geleden, in 1956, geëkspozeerd in de tentoonstelling Scaldis.

Eén van de laatste gewrochten van Jan Boeksent kunnen wij heden nog in de Gentse hoofdkerk bewonderen : het praalgraf van bisschop Filippus-Erardus van der Noot die in 1730 op 92-jarige ouderdom overleed. Het is een kolossale kompositie opgetrokken in de boogopening tussen de askapel en de St.-Sebastiaanskapel.

Traditioneel wordt aangenomen dat Jan-Baptist Helderbergh de tombe zelve en de figuur van de oude bisschop maakte, dat Pieter de Sutter de mooie engel skulpteerde en dat de Geseling, een driefigurengroep met hoge zuil van de hand is van Jan Boeksent. Dit laatste wordt in elk geval bevestigd door het portret van Boeksent, dat op de achtergrond deze Geseling voorstelt, hetgeen ons meteen toelaat dit portret tussen 1720 en 1727 te situeren.

Boeksent die tijdens zijn leven van een grote faam genoot - het Register

noemt hem “expertissimus magister” - was één van de laatste vertegenwoordigers van de Barokskulptuur te Gent.

Pierre KLUYSKENS

VIVAN LENE

Herinnering aan de mobilisatie-periode - winter 1939.

Al weken lang was iedere nieuwe dag gelijk aan de voorgaande dag in ons kantonnement. Even droef en moedeloos. Iedere nieuwe dag was eentonig en zonder inhoud.

De lange strenge winter met véél sneeuw, ijs en bittere koude had bijna al onze activiteiten lamgelegd.

En wat het ergste was ! we hadden géén uitzicht op enige verbetering. Er scheen géén enkel lichtje in die lange duisternis !!

Als gevolg daaraan, was de moraal onder de soldaten - waarbij er zeer véle Gentenaars waren - ver onder nul gedaald.

Maar het spreekwoord zegt : “als de nood het hoogst is, is de redding nabij”. Ook de militaire overheid van het 7de Artillerie-Regiment - van Gent -moet aangevoeld hebben, dat er iets moest gedaan worden om het moreel van de manschappen terug op peil te brengen !

En kijk,... daar kwam al met eens de gelukkige mededeling :

“Hélène Maréchal, de éنية, de onvervalste Gentse volkswrouw, “de Gentse zangeres bij uitstek”... ging naar ons kantonnement komen om voor “haar jongens” te zingen en ze aldus nieuwe levensmoed in te pompen !”

Deze mededeling sloeg in als een bom en nog dezelfde dag gingen de commentaren hun gang... Er kwam al opnieuw leven in de brouwerij !

We waren er gerust in. Voor die namiddag zou als het ware de “ZON” weer schijnen in onze soldatenharten.

Camiel, de uitbater van de cinema waar het wonder zou geschieden was er niet zo gerust in. Die dacht al aan wat er ging gebeuren met zijn kostbare stoelen en ander materiaal.

Vóóral de véle Gentenaars waren in de wolken met de overkomst van Lène. Waarom dan waren de soldaten zó opgetogen over de komst van Hélène Maréchal ? Waarom was die volkse vrouw dan zó bijzonder voor hen ? Het kwam wellicht omdat Ze van “bij ons” kwam, vandaar waar wij allen zó graag hadden willen zijn : “van thuis” !!”